

Satversmei neatbilst vairākas Ministru kabineta noteikumu normas, kurās noteikti apdrošināšanas atlīdzības apmēri un to aprēķināšanas kārtība par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem

2014. gada 29. decembrī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2014-06-03 „Par Ministru kabineta 2005. gada 17. maija noteikumu Nr. 331 „Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem” 3. punkta, 5.5. apakšpunkta, 7. punkta un 10. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta trešajam teikumam un 105. pantam, kā arī Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma 15. panta pirmās daļas 1. punktam”.

Lietā apvienotas trīs lietas: divas lietas, kas 2014. gada 14. februārī un 2014. gada 31. martā ierosinātas pēc Augstākās tiesas Civillietu departamenta pieteikuma, un lieta, kas 2014. gada 7. martā ierosināta pēc SIA „Autofavorīts” konstitucionālās sūdzības.

Ministru kabineta noteikumos paredzētie apdrošināšanas atlīdzības apmēri un to aprēķināšanas kārtība par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem ir pretrunā Satversmei un OCTA likumam

Apstrīdētās normas

Apstrīdētās normas noteica kārtību, kādā aprēķināms apdrošināšanas atlīdzības apmērs par cietušās personas sāpēm un garīgajām ciešanām cietušās personas fiziskas traumas dēļ, kā arī noteica atlīdzības apmērus. Noteikumi citastarp paredzēja:

- apdrošināšanas atlīdzību no 80 līdz 200 latiem (120 līdz 290 *euro*), ja cietušajai personai ir vidēja smaguma miesas bojājumi,
- atlīdzību no 250 līdz 400 latiem (300 līdz 570 *euro*), ja cietušajai personai ir smagi miesas bojājumi,
- atlīdzības kopējo apmēru līdz 1000 latiem (1430 *euro*) katrai ceļu satiksmes negadījumā cietušajai personai,
- apdrošināšanas atlīdzības apmērs par sāpēm un garīgām ciešanām apgādnieka nāves gadījumā bija 100 lati (150 *euro*) katram apdrošināšanas atlīdzības pieprasītājam.

Apstrīdētās normas bija spēkā līdz 2014. gada 10. jūlijam.

Augstākā juridiska spēka normas

Satversmes 92. panta trešais teikums noteic, ka nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu.

Satversmes 105. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.

Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma (turpmāk – OCTA likums) 15. pants noteic apdrošinātāja atbildības limitus. Laikā, kad radās zaudējumi pieteikumos norādītajām personām, šā panta pirmās daļas 1. punkts noteica, ka apdrošinātāja atbildības limits par personai nodarīto zaudējumu atlīdzināšanai ir 250 000 latu.

Lietas fakti

Pieteikumu iesniedzēji norādīja, ka apstrīdētajās normās paredzētie apdrošināšanas atlīdzības apmēri ir nesamērīgi mazi.

Augstākā tiesa (AT) Satversmes tiesā vērsās saistībā ar lietu par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu. Prasītājs – nepilngadīga persona – ceļu satiksmes negadījuma rezultātā bija zaudējis abus vecākus. Apdrošināšanas atlīdzību par apgādnieka zaudējumu viņš bija saņēmis apstrīdētajā normā noteiktajā apmērā, proti, 100 latus par katru apgādnieku. Tomēr prasītāja pārstāve vērsās tiesā, prasot nemateriālo zaudējumu piedziņu no apdrošinātāja. Pieteikumā Augstākā tiesa norādīja, ka vispārējās jurisdikcijas tiesai neesot iespējams OCTA gadījumā noteikt atlīdzinājuma apmēru par nemateriālajiem zaudējumiem no apdrošinātāja lielākā apmērā nekā noteikts apstrīdētajās normās.

Savukārt SIA „Autofavorīts” norādīja, ka autovadītājs, kurš bija braucis ar SIA piederošo automobili, izraisīja satiksmes negadījumu, kurā citai personai tika nodarīti smagi miesas bojājumi. Apdrošinātājs sedza nemateriālos zaudējumus cietušajai personai atbilstoši apstrīdētajās normās norādītajiem apmēriem, taču cietusī persona uzskatīja, ka tie ir neadekvāti mazi. Tāpēc cietusī persona lūdza vispārējo jurisdikcijas tiesu, lai tā piedzen

no SIA „Autofavorīts” kā transportlīdzekļa īpašnieka viņai radītos nemateriālos zaudējumus. SIA „Autofavorīts” norādīja, ka pienākums izmaksāt atlīdzību cietušajai personai būtu bijis apdrošinātājam, ja vien apstrīdētās normas neparedzētu atlīdzības ierobežojumus.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 92. pantam

Satversmes tiesa atzina, ka normas, kas apstrīdētas AT pieteikumos (noteikumu 3.2. apakšpunkts un 7. punkts) atbilst Satversmes 92. pantam, jo tās neliedz saņemt atbilstīgu atlīdzinājumu nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā. Tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu nav interpretējamas tādējādi, ka tikai apdrošinātājs izmaksā šo atlīdzinājumu. Ja cietusī persona uzskata, ka apdrošināšanas atlīdzība nav atbilstīga, persona var vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā. [23]

Par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. pantam un OCTA likumam

Satversmes tiesa, vērtējot SIA „Autofavorīts” pieteikumā apstrīdētās normas (noteikumu 3. punkts, 5.5. apakšpunkts un 10. punkts), atzina, ka šīs normas **neatbilst OCTA likuma 15. panta pirmās daļas 1. punktam un tādējādi tās neatbilst arī Satversmes 105. pantam.** [21.2]

Satversmes tiesa visupirms secināja, ka apstrīdētās normas paredz īpašuma tiesību aizskārums [19.2], tādējādi tiesai bija jāvērtē, vai aizskārums ir pamatots, proti, vai tas ir noteikts ar likumu, vai tas ir noteikts leģitīma mērķa labad un vai tas atbilst samērīguma principam [20].

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās noteiktie apdrošināšanas atlīdzības apmēri un to aprēķināšanas kārtība ierobežo SIA „Autofavorīts” pamattiesības, kas noteiktas Satversmes 105. pantā. Proti, transportlīdzekļa īpašnieka pienākums atlīdzināt nemateriālos zaudējumus tādā apmērā, kādā to nesedz apdrošinātāja izmaksātā apdrošināšanas atlīdzība, ierobežo viņa prasījuma tiesības pret apdrošinātāju.

Ar OCTA likuma pieņemšanu tika pārņemtas vairākas Eiropas Savienības direktīvas OCTA jomā. Apstrīdētajās normās paredzētie apdrošināšanas atlīdzības apmēri ir ievērojami mazāki nekā noteikti direktīvās. Satversmes tiesa atzina, ka ES direktīvu

prasību ieviešanas pienākums neattiecas tikai uz likumdevēju, proti, arī izpildvarai ir pienākums nodrošināt direktīvu atbilstošu un precīzu pārņemšanu nacionālajā tiesību sistēmā. [21.1, 21.2]

Satversmes tiesa secināja, ka Ministru kabinets ir izdevis noteikumu 3. punktu, 5.5. apakšpunktu un 10. punktu, pārkāpjot OCTA likuma 15. panta pirmās daļas 1. punktu. Tādējādi noteikumu 3. punkts, 5.5. apakšpunkts un 10. punkts neatbilst OCTA likumam un pamattiesību ierobežojums nav noteikts ar likumu. [21.2] Vērtējot noteikumu 3.2. apakšpunkta un 7. punkta atbilstību, Satversmes tiesa atzina, ka arī šajās normās ietvertie apdrošināšanas atlīdzības apmēri ir ievērojami mazāki par OCTA likumā un ES direktīvās paredzētajiem, tādējādi Satversmes tiesa atzina noteikumu 3.2. apakšpunktu un 7. punktu par neatbilstošu OCTA likuma 15. panta pirmās daļas 1. punktam.

Par spēka zaudēšanu

Apstrīdētās normas jau ir zaudējušas spēku. Taču, lai nodrošinātu SIA „Autofavorīts” tiesību aizsardzību un dotu tai iespēju iesniegt pieteikumu vispārējās jurisdikcijas tiesā sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, tiesa atzina, ka noteikumu 3. punkts, 5.5. apakšpunkts un 10. punkts attiecībā uz SIA „Autofavorīts” zaudē spēku no 2007. gada 11. oktobra.

Savukārt noteikumu 3.2. apakšpunkts un 7. punkts attiecībā uz personām, kuru prasības par atbilstošu apdrošināšanas atlīdzības apmēru tiek izskatītas vispārējās jurisdikcijas tiesā un kurām šīs normas piemērojamas, nav spēkā no 2005. gada 21. maija.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā oficiālās publicēšanas dienā. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktisko apstākļu izpratni. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Līna Kovalevska

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Lina.Kovalevska@satv.tiesa.gov.lv

67830748, 29813216